
Killers of the Flower Moon: een pleister op Amerika's erfzonde

Brecht Capiou

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/12800>

DOI : 10.4000/11x5m

ISSN : 2506-6390

Éditeur

Éditions du Centre d'études et de documentation de l'ASBL Mémoire d'Auschwitz

Édition imprimée

Date de publication : 15 avril 2024

Pagination : 16-19

ISBN : 978-2-930953-26-7

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Brecht Capiou, «*Killers of the Flower Moon: een pleister op Amerika's erfzonde*», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 138 | 2024, Online op 15 avril 2024, geraadpleegd op 04 juillet 2024. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/12800> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/11x5m>

The text only may be used under licence CC BY-NC-ND 4.0. All other elements (illustrations, imported files) are "All rights reserved", unless otherwise stated.

KILLERS OF THE FLOWER MOON EEN PLEISTER OP AMERIKA'S ERFZONDE

‘The essential American soul is hard, isolate, stoic, and a killer. It has never yet melted’

D.H. Lawrence

FILM In 1974 vatte regisseur Martin Scorsese al het plan op om een film te maken over de oorspronkelijke Amerikanen. Een bezoek aan het Pine Ridge reservaat bij de Oglala Lakota Sioux in Zuid-Dakota hadden zijn ogen geopend voor de discriminatie, het racisme en de ellendige levensomstandigheden waar de ‘indianen’ zich in bevonden. Het boek, waarop de cineast zich zou baseren, was net zoals *Killers of the Flower Moon* een non-fictie werk: *Bury My Heart at Wounded Knee: An Indian History of the American West* van Dee Brown. Het behandelt de Amerikaanse, westwaartse politiek in de periode 1830-1890 en werpt een kritische blik op het effect ervan op de inheemse Amerikanen. Ondanks interesse van acteur Marlon Brando viel het project uiteindelijk in het water. Retrospectief gezien was dit wellicht de juiste samenloop van omstandigheden. Scorsese was op dat moment veel te veel bezig met zijn eigen schuld en boete (*Mean Streets*, 1973) en de verwerking van het door iedereen gedeelde Vietnam trauma (*Taxi Driver*, 1976) om een engagement aan te gaan voor een dergelijk project. Vijftig jaar na datum laat *Killers of the Flower Moon*, een verfilming van het gelijknamige boek van David Grann, zich bekijken als een meesterwerk van een gelouterde grootmeester van de cinema op het toppunt van zijn kunnen.

© Apple Original Films

OSAGE COUNTY: EEN GELUK BIJ EEN ONGELUK

De stammen van de Osage waren van origine ‘prairie-indianen’ die ten zuiden van de rivier de Missouri leefden. Net als alle andere oorspronkelijke Amerikanen gingen ook zij gebukt onder de expansiepolitiek van de Amerikaanse overheid. In 1871 werden ze door het leger en kersvers aangekomen kolonisten van hun geboortegrond verjaagd en dienden ze zich tevreden te stellen met het onherbergzame noordoosten van Oklahoma. De weinig vruchtbare en rotsachtige bodem voorspelde ogenschijnlijk weinig goeds voor de komende generaties. De stamoudsten lieten het echter niet zover komen. Hun geboortegrond was hen dan wel ontzegd, maar de nieuwe woonplaats moest en zou wettelijk hun thuis worden zodat ze nooit meer verjaagd konden worden. De Amerikaanse overheid, die geld had geroeken, ging dan ook gretig in op de vraag om het land en alle rechten die daarbij hoorden aan het volk van de Osage te verkopen.

Algauw sloeg Vadertje Staat zich voor het hoofd, toen in 1896 bleek dat er olie was gevonden op de grond van de Osage. In een mum van tijd transformeerden ‘de armoezaaiers’ tot lokale oliebaronnen. In de jaren twintig van de vorige eeuw verdienden de inheemse Amerikanen dertig miljoen dollar per jaar met de oliewinning – geld dat evenredig werd verdeeld onder de 2200 stamleden. Hierdoor werden ze de rijkste bevolkingsgroep per persoon ter wereld. Een andere meesterzet was dat geen enkel stamlid zijn ‘headrights’ oftewel olierechten kon verkopen. Enkel erven was mogelijk. De toenemende rijkdom van de Osage ‘indianen’ en de manier waarop ze die tentoon spreidden in de vorm van chique villa’s, dure auto’s met blanke privéchauffeurs en indrukwekkende sieraden rond de hals van hun vrouwen, staken de ogen uit van hun ‘witte’ medebewoners. Ook de regering was behoorlijk afgunstig op het succes van deze ‘volbloeden’. Een reactie kon niet lang meer uitblijven. Het ‘Bureau of Indian Affairs’ kreeg de opdracht om Osage stamleden aan te duiden

die ‘incompetent waren om hun vermogen te beheren’. Ze werden onder curatele geplaatst en moesten elke dollar die ze wilden uitgeven verantwoorden aan hun blanke bewindvoerders. Deze bewindvoerders waren, om opportunistische redenen, meestal vooraanstaande burgers die er hun hand niet voor omdraiden om het oliegeld voor eigen gewin in te pikken. In de film is Mollie Burkhart, schitterend vertolkt door Lily Gladstone, zo’n ‘incompetent’ persoon. De blanke mannen uit de Osage County lieten zich ook niet onbetuigd en ruilden hun racisme, om al even opportunistische redenen, in voor een huwelijk met een rijke inheemse vrouw. De toenemende druk op deze pruttelende sociale ketel mondde uit in een ontploffing: Osage County werd tussen 1921 en 1926 compleet overspoeld door een golf van geweld. Mysterieuze moorden en plotse overlijdens onder de inheemse Amerikanen dompelden de streek onder in een sfeer van angst, paranoia en intens verdriet.

ERNEST BURKHART, MOLLIE KYLE EN WILLIAM HALE: EEN COMPLEXE DRIEHOEKSRELATIE

In tegenstelling tot het boek van David Grann, dat zich voor de lezer ontvouwt als een indrukwekkende whodunnit gekoppeld aan het ontstaan van de latere FBI, kiest Scorsese voor een meer persoonlijke aanpak. Binnen de twintig minuten is het immers al vrij duidelijk wie de hoofdverantwoordelijke is voor de moorden. De BOI-agenten (*Bureau of Investigation*, een voorloper van de FBI, nvdr) die deze komen oplossen, zijn pas ●●●

●●● aan zet in het laatste uur van de drieënhalf uur durende rolprent. De cineast is duidelijk meer geïnteresseerd in de persoonlijke besognes dan in het politieonderzoek en neemt dan ook uitgebreid de tijd om in te zoomen op de complexe driehoeksrelatie van zijn drie hoofdpersonages: Ernest Burkhart, Mollie Kyle en William Hale. In het begin van de film wordt oorlogsveteraan Burkhart hartelijk verwelkomd door zijn oom William Hale. Hale is de machtige, rijke veeboer die in alle geledingen van de Osage maatschappij een vinger in de pap heeft. Hij wil echter meer, veel meer. Hale raadt zijn neef aan om te trouwen met Mollie Kyle, een ‘volbloed’ met olierechten. Hoewel Ernest zijn vrouw oprecht graag ziet, laat hij zich iets te vaak in met de sinistere plannen van zijn oom in de hoop hiervoor rijkelijk beloond te worden. De man is te hebzuchtig, te racistisch en eenvoudigweg niet snugger genoeg om enige weerstand tegen zijn oom te bieden. Hoe hard ze met elkaar verbonden zijn, uit zich ook in het fysieke spel van acteurs Leonardo DiCaprio als Ernest Burkhart en Robert De Niro als William Hale. De twee hebben een stuurse blik en neerhangende mondhoeken, alsof ze voortdurend in een staat van afschuw verkeren. Het duo houdt van de Osage, maar tegelijkertijd vinden ze hen maar een zwak en minderwaardig volkje. Waar cinema doorgaans kiest voor een rechttoe rechtaan vertelling, zet Scorsese de ambiguïteit van racisme juist extra in de verf.

Mollie Kyle is het morele centrum binnen die driehoeksrelatie. Zo luidruchtig, geldbewust en neerbuigend de twee mannen zijn, zo stil, eenvoudig en

waardig is Kyle. Zij houdt eveneens van haar man, maar ze is zich maar al te bewust van zijn negatieve kantjes. Sommige critici maakten in hun bespreking van *Killers of the Flower Moon* de bedenking dat ze het personage Mollie Kyle eerder passief en naïef vonden. Dat lijkt ons toch iets te kort door de bocht. Het is juist de botsing van de stille kracht van Mollie met de onbehouwen Ernest die het drama interessant maakt. Bovendien kan ze het door haar goedaardige karakter gewoonweg niet vatten dat haar man haar ooit kwaad zou doen. Tot ze op het einde van de film het onomstotelijke bewijs krijgt dat dit wel het geval is. Net zoals de Joden het lange tijd niet konden bevatten wat de nazi's werkelijk met hen van plan waren, zo konden de oorspronkelijke Amerikanen van de Osage County het zich nauwelijks voorstellen dat hun witte buur, goede vriend of zelfs echtgenoot hen eigenlijk naar het leven stond. Het officiële cijfer van het aantal moorden in de streek tussen 1918 en 1931 staat op zestig, maar recente research wijst eerder in de richting van enkele honderden. Moorden die volgens David Grann enkel konden plaatsvinden in een sfeer van medeplichtigheid, corruptie en een bewust oogje dichtknijpen van de overheid. De staat Oklahoma omschrijft deze periode in haar geschiedenis niet voor niets als ‘The Reign of Terror’.

WAAR ZIJN DE WOLVEN OP DIT PLAATJE: DE KUNST VAN DE TEASER?!

In de briljante *teaser trailer* die Apple Original Films verspreide ter promotie van *Killers of the Flower Moon* zien we Ernest Burkhart een encyclopedie lezen over ‘Osage Culture en History’, afgewisseld met korte shots uit de film. Wat ogenschijnlijk een kort promofilmpje lijkt, is bij nadere inspectie een demonstratie van de vooroordelen, achterdocht en schijnbare superioriteit van de witte man die Scorsese aan de kaak wil stellen in zijn film. Om te beginnen bulken de tekeningen van de indianen in de encyclopedie van de raciale stereotypes. Ze jagen op buffels of dansen met de tomahawk in de hand. De begeleidende tekst is al niet veel beter. Voor de komst van de blanke man was het Noord-Amerikaanse continent blijkbaar ‘weinig bevolkt met koperkleurige mensen’. Later in de tekst merkt de auteur de verschillende linguïstische families op zoals ‘Siouan’ en ‘Dacotah’ en spreekt hij over hun geografische spreiding. Het wordt pas echt racistisch als hij inzoomt op de ‘domestic arts’. De potten die ze bakken voor eigen gebruik zijn ‘redelijk bruikbaar’ en soms zelfs ‘een beetje artistiek’.

De auteur besluit dat ‘aangezien er toch enige progressie zit in hun materiële cultuur, we ze eerder barbaren dan echte wilden kunnen noemen’.

Het is een boek perfect op maat voor een volwasen, ongecultiveerde man als Burkhart die, net als een kind, zijn vinger nodig heeft om te kunnen lezen. ‘Waar zijn de wolven op dit plaatje?’, luidt het onderschrift op een tekening met een aantal wolven. Het is een slagzin die de hele *teaser* lang voortdurend terugkomt. Tot we helemaal op het einde een bont gezelschap van vooral oudere, witte mannen en vrouwen tegenkomen. Hier zijn geen wolven....of toch wel? ‘De hel is leeg, want alle duivels zwerven op aarde rond’, orakelde Shakespeare ooit. Scorsese bewijst via stijl en inhoud dat dit het geval is. Zelfs in ogenschijnlijk ‘wegwerpmateriaal’ als een *teaser*.

CODA: MOORD ALS HOORSPEL

In de epiloog van de film bevinden we ons plots op de set van een hoorspel, een genre dat van de jaren dertig tot de vroege jaren vijftig enorm populair was op de radio. Met hoogdravende, geaffecteerde stemmen en de nodige geluidseffecten vertellen radio-acteurs over de nasleep van het verhaal. In deze korte metafiction onderstreept Scorsese onze honger naar ‘True Crime’. Moord en doodslag zijn de bron voor spannende boeken en films, in gevangenissen zoals Kilmainham Gaol en Alcatraz worden nu vooral toeristen rondgeleid. Een kritische bedenking over onze obsessie met misdaad die kan tellen.

Killers of the Flower Moon is wellicht slechts een pleister op één van Amerika’s erfzondes. De witte man is door een andere witte man op zijn verantwoordelijkheid gewezen. Nu is het tijd dat iemand van de Osage gemeenschap opstaat en de kans krijgt om zijn eigen narratief in handen te nemen. Dan en enkel dan kan het genezingsproces beginnen en kunnen de kinderen van de Midden Wateren met zichzelf in het reine komen onder het goedkeurende oog van de Bloemenmaan. ■

Brecht Capiou

→ Bibliografie

- ◆ Grann, David, *The Killers of the Flower Moon: The Osage Murders and the Birth of the FBI*, New York: Doubleday, 2017.
- ◆ Horne, Philip, ‘We are the killers, and we have to understand that’, *Sight and Sound*, 17 oktober 2023, <https://www.bfi.org.uk/sight-and-sound/interviews/martin-scorsese-killers-flower-moon> (geraadpleegd 9 januari 2024).
- ◆ Kiang Jessica, ‘Killers of the Flower Moon: Martin Scorsese’s latest is an increasingly enthralling true-crime epic’, *Sight and Sound*, 23 mei 2023, <https://www.bfi.org.uk/sight-and-sound/reviews/killers-flower-moon-martin-scorseses-latest-increasingly-enthralling-true-crime-epic> (geraadpleegd 10 januari 2024).

→ Meer weten

- ◆ *Killers of the Flower Moon* van Martin Scorsese (2023). Met Leonardo DiCaprio (Ernest Burkhart), Robert De Niro (William Hale), Lily Gladstone (Mollie Kyle), e.a. – 206 minuten.